

Oversikt over tvisteløsningsalternativer og utviklingslinjer

– Hvilke passer best og er mest effektive om man vil dempe tvistene og unngå rettsaker?

Kobbess Twist

30. oktober 2025 / Advokat dr. juris Amund Bjøranger Tørum

Panorama-emnet

- **Det oppgitte emnet**
 - «Tankar ved ein skigard»
- **Del 1: “Oversikt over tvisteløsningsalternativer og utviklingslinjer”**
 - Ekspertavgjørelser
 - Voldgift
 - Storkravsprosess
 - Mindre om mekling etc.
- **(Del 2: “Hvilke passer best og er mest effektive om man vil dempe tvistene og unngå rettsaker?»))**
 - Det har jeg ikke noe svar på

Utviklingslinjer – historisk tilbakeblikk til 2000

- **Offshoreentreprise** – lang tradisjon for kommersielle løsninger
 - En rekke megaprojekter, men relativt sett få tvister endte i voldgift eller domstolene
 - Eks: Troll og Statfjord, dog Ekofisk, Balder, Snøhvit og Yme osv.
 - Historisk stor forliksvilje på bestillersiden; drevet av first-oil og solid økonomi (i hvert fall før myggenes inntog)
 - Langsiktige “norske” kunderelasjoner
 - Høy terskel for å ta saker til voldgift og domstolene
 - Ustrakt bruk av ad hoc-mekling
- **Landentreprise og infrastruktur** – høyere frekvens av rettssaker
 - Utallige sluttoppgjørstvister (små og store), blant annet om plunder og heft
 - *Kommersielle* forklaringer: Betydelig lavere marginer = mindre å forhandle med
 - *Kulturelle* forklaringer? Mindre evne og vilje til å snakke med hverandre, mer «polarisert» enn offshore
 - *Rettslige* forklaringer?
 - Teknisk svakere kontrakter enn NF/NTK (NS 3430); uklart skille mellom endringer og «merutgifter»
 - Mindre rettsavklaring og mindre litteratur etter Sandvik; sml. Kaasens «bibel»
- **Nordisk utsyn** – ikke enestående for Norge
 - Tradisjonelt et betydelige antall tvister også i Danmark; mer enn 200 voldgiftssaker i entrepriseforhold per år
 - Sverige og UK

Utviklingen de senere årene – seks observasjoner

1) Generelt færre tvister innenfor bygg og anlegg?

- Eller færre men større prosjekter og tvister?
- Færre relativt sett små sluttoppgjørstvister

2) Flere “megaprojekter” i Norge, også på land (infrastruktur)

- Dagens norske megaprojekter er ikke bare offshore, men i stigende grad på land
- Større kontraktspakker = mer internasjonalt aktørbilde på entreprenørsiden
- Startet så smått med OPS-prosjektene for veier: E6 og E18

3) Større mangfold på den offentlige byggherresiden

- Eks: OPS og Nye Veier

4) Forbedrede standardkontrakter

- NS 8405 og NS 8407: Partene må i større grad håndtere uenigheter underveis i prosjektet
- Motvirker i noen grad “fullskala” sluttoppgjørstvister

5) Viktige rettslige avklaringer = større disiplin

- Mer og bedre litteratur om landentreprise
- Flere prinsipielle avklaringer fra Høyesterett: Plunder og heft før og etter HAB-dommen

6) Mer og bedre mekling - både underveis og i sluttoppgjøret?

Ekspertavgjørelser = FirstPrice?

Muligheter

- I utgangspunktet rådgivende uttalelser
- Mulighetene
 - Rask, rimelig og objektiv vurdering av kravets berettigelse
 - Typisk om noe utgjør en endring
 - Kan brukes underveis til å rydde av veien uenigheter som ellers kan eskalere
- Strategiske overveielser
 - Bør helst "vinne"
 - Hvis ikke: Tung bagasje i videre forhandlinger
- Vanskelig å plassere rettslig
 - Rådgivende uttalelse som kan bli bindende
 - I så fall; voldgiftsdom, noe som stiller krav til prosessen (kontradiksjon etc.)

Begrensninger

- Skriftlig saksbehandling og lite tid
 - Lite egnet til komplekse bevisvurderinger
 - Én ekspert = sårbart (jif. enevoldgift)
- Begrenset mandat
 - Typisk om noe utgjør en endring
 - Tradisjonelt ikke mandat til å fastlegge rettsvirkninger av at noe anses som en endring; tid og penger
 - Ofte vel så vanskelig å enes om rettsvirkninger
- Begrenset pool av eksperter
 - Kan være krevende å finne en egnet ekspert som i tillegg er uhildet
 - Kan uansett ta lang tid å enes om ekspert; bør avtales på forhånd

Utviklingslinjer

- Stammer fra NF/NTK
 - Mye brukt på 90-tallet, men senere lite brukt offshore
 - SCC Express
- Brukt en del i nyere infrastrukturprosjekter
- Utvidet mandat
- Hvor ofte angripes ekspertavgjørelser rettslig? Sjelden

Voldgift i Norge - oversikt

Muligheter

- Fellesoppnevning og fagekspertise
 - Partene har stor innflytelse på voldgiftsrettens sammensetning
- Unngår lange og kostbare ankeprosesser
- Muligheter for konfidensialitet
 - Den norske voldgiftslovens løsning
- Mer fleksibelt enn domstolsbehandling
 - Språk – viktig for internasjonale aktører
 - Saksbehandlingen kan skreddersys
- Anerkjennelse og fullbyrding
 - Voldgift kan være eneste reelle alternativ i internasjonale kontrakter med parter utenfor EU

Utfordringer

- Ett spark på ballen
 - Stiller store krav til parter og advokater
 - Særlig til forberedelsene
- Kostnadsnivået
- Begrenset pool av voldgiftsdommere
 - Les kvalifiserte og uhildete, særlig blant advokater i denne sektoren
 - Men man bør i større grad kunne se utenfor Norge og Norden
- Bevistilgang og midlertidige tiltak
 - Må gjerne tas gjennom domstolene
- Manglende «back-to-back»; staten
- Manglende rettsavklaring

Utviklingslinjer

- Mer internasjonalt aktørbilde på entreprenørsiden = mer voldgift
 - Driverne: Språk og unngå at motparten får "hjemmebanefordel"
 - Anerkjennelse/fullbyrding
- Dominert av *ad hoc* voldgift, men noe mer institusjonell voldgift
 - Typisk ICC-voldgift
- Større og mer profesjonalisert voldgiftsmiljø i Norge
 - Mange unge og lovende
 - Større kontaktflate mot utlandet
 - Noe hyppigere bruk av internasjonale voldgiftsdommere i saker med sete i Norge
 - NAA

Seig utvikling fra sivilprosess til egen voldgiftslov

- **Rammeverket fram til tvisteloven: tvistemålsloven kapittel 32**
 - Svært rudimentær regulering av voldgift; «skipperskjønn»
- **Egen voldgiftslov først i 2004**
 - Den gangen en moderne lov basert på UNCITRALs modellov og New York konvensjonen
 - Modelloven styrt av abstrakte prinsipper
 - «Due process» etc = voldgiftsrettens svar på EMK Art 6 og «fair trial»
- **De norske forarbeidene er tydelig på at voldgift er noe annet enn tvisteloven**
 - Men norsk voldgiftspraksis fram til rundt 2015 forhold seg i liten grad til dette: «tvisteloven analogisk» (bevisst eller ubevisst)
 - Godt eksempel på at det tar lang tid å endre en rettskultur, særlig på et område med mange uskrevne regler
- **Voldgiftsloven = rammelov med rudimentær og diskresjonær regulering**
 - Gir omtrent like god lite veiledning om «gjeldende voldgiftspraksis» som grunnloven pleide å gi om gjeldende statsrett
 - «Minimalistisk» regulering av viktige prosessuelle spørsmål som saksbehandling, bevistilgang og gjennomføring av hovedforhandling
 - Bakgrunnsregelen i § 21: «Innenfor rammen av partenes avtale og loven her skal voldgiftsretten behandle saken på den måte den finner hensiktsmessig»

Norsk voldgift er i en brytningstid

• Fem utviklingslinjer

- 1) Stadig dominert av *ad hoc* voldgift
- 2) Flere store og internasjonale saker med sete i Norge
 - Petroleum, offshoreentreprise, shipping, M&A, finans, forsikring og infrastruktur
- 3) Mer bruk av utenlandske advokater og voldgiftsdommere = nye impulser
- 4) Ikke lenger stuerent å «utfylle» voldgiftsloven med nasjonale prosessregler; tvisteloven
- 5) Flere angrep på voldgiftsdommer enn tidligere – tøffere klima

• Ny virkelighet = nye utfordringer

- **Brukerperspektivet:** Utenlandske parter forventninger til en internasjonal voldgiftssak med sete i Norge
 - Følger de etablerte spillereglene for «internasjonal voldgift» mer eller mindre dekoblet fra nasjonale rettstradisjoner
 - Transparens og forutsigbarhet om prosessuelle spørsmål; bevis tilgang etc.
 - Les: Utenlandske parter og advokater er ikke komfortable med vgl. § 21: «hensiktsmessig» = «black box»
- **Advokatperspektivet:** Norske advokater opererer i et mer internasjonalt marked
 - For at klienter skal akseptere sete i Norge, må disse forventningene innfris
- **Voldgiftsdommerperspektivet**
 - Må forholde seg til de nye realitetene, større prosessuell aktpågivenhet etc.
 - Forventninger om mer grundige («omstendelige») dommer

• Er løsningen mer aktiv bruk av internasjonal «best practice»?

Hva er internasjonal «best practice» og hvor finnes den?

- **Anerkjente løsninger for hvordan internasjonale voldgiftssaker bør gjennomføres**
 - Men ikke bare én «best practice»
 - Visse regionale forskjeller, også i Norden
 - Sverige og SCC er toneangivende i Norden
 - Men det er klare fellestrekk
- **Følger dels av tradisjonen**
 - Velutprøvde løsninger basert på prosessuell «common sense»
 - Gir atskillig veiledning for de innvidde
 - Og har blitt mer tilgjengelig gjennom en omfattende litteratur og diverse «guidelines»
- **Følger dels av «soft law»-instrumenter**
 - Det mest kjente er [IBA Rules on the Taking of Evidence](#)
 - I Norge og Norden har man NOMA Guidelines
 - Ny svensk rapport om «kvalitetsvoldgift»

Hvordan blir «best practice» en del av voldgiftssaken?

Alternativer

- Kan være avtalt i voldgiftsklausulen
- **Avtales særskilt** mellom partene etter at tvisten har oppstått eller **besluttet av voldgiftsretten**
- Kan uansett fungere som en slags «bakgrunnsrett»
 - HR-2017-1932 (Skaugen): Internasjonal rettskildebruk ved tolking av voldgiftsloven

Den vanligste løsningen: **Nedfelles i «PO1»**

- Avtales særskilt eller besluttet av voldgiftsretten etter det første planmøtet
 - Typisk etter at voldgiftsretten har utarbeidet et utkast til saksbehandlingsregler
- Dokumentet kalles «Procedural Order No. 1» eller «PO1»

Eksempel på «best practice»: «Frontloading» I

- **Utfordringen**

- Sikre en forutsigbar og ryddig prosess – unngå overraskelser
- Unngå «minimumsstevning» og overraskende motsøksmål i tilsvaret – «saken holdes åpen»
 - Verken saksøkte eller retten får egentlig vite hva som er de bærende faktiske og rettslige anførslene
 - Saken kommer ikke ordentlig i gang
- Gjøre det mulig for voldgiftsretten å komme på offensiven og bedrive aktiv saksstyring

- **Noe av løsningen er å beslutte «front-loading» i PO1**

- Partene har typisk bare to «hovedinnlegg» hver
- Stevning og tilsvær, pluss «rebuttal»
- Stevning og tilsvær skal være «uttømmende» mht. anførsler og bevis
 - «Toget går»: Partene kan ikke vente med å fremsette anførsler og bevis
 - Bare «nye» bevis kan fremsette senere
- Ytterligere prosesskriv er betinget av voldgiftsrettens samtykke
 - Sml. «tradisjonell norsk praksis»; prosesskrivene hagler ukene før hovedforhandlingen

- **Oppdragende konsekvenser av «to spark på ballen»**

- Sterke incentiver til fyllestgjørende stevning og tilsvær
 - «Toget går»: «minimumsstevning» = gave til saksøkte
- Stevning og tilsvær er ofte grundigere enn i norske rettssaker
 - Større innslag av skriftlig behandling

«Frontloading» II: Frister for provokasjoner etc.

- **Detaljert tidsplan fastsettes i første planmøte**
 - Inkludert faktisk og rettslig utdrag, og hjelpedokumenter
- **Preklusive frister for å fremsette **provokasjoner****
 - Typisk frist for provokasjoner: partenens annet innlegg (når saken er opplyst)
 - Egne frister for å besvare provokasjoner
 - Og egne frister for når voldgiftsretten skal ta stilling til omtvistede provokasjoner
 - Bruk av såkalt «Redfern Schedule»; provokasjon, begrunnelse og innsigelser samlet i én matrise
- **Preklusive frister for å legge frem **witness statements****
 - Vanlig med skriftlige vitnemål i internasjonal voldgift; vitneforklaringen under hovedforhandlingen består primært av kryssseksaminasjon
 - Nyttig redskap for voldgiftsretten til å skaffe seg oversikt over saken før hovedforhandlingen
 - Kan avtales «simultanutveksling» for å motvirke tilpasninger
- **Preklusive frister for å legge frem **eksperttraffporter****
 - Frist for å varsle AT det vil bli inngitt eksperttraffporter
 - Kombinert med frister for merknader («rebuttals»)
 - Meget viktig; overrumpling med nye eksperttraffporter = typisk årsak til utsatt hovedforhandling

| Frostating i nordlys

Kort om domstolsbehandling og «storkravsprosess»

Uttrykket «storkravsprosess»

- Falch og Tørum i LoR 2015
- Store og komplekse tvister
 - Mellom næringsdrivende
 - Mellom det offentlige og private
 - Krever ofte særskilt kompetanse

Uttrykket brukes stadig oftere

- Erkjennelse av at slike saker innebærer **særlige utfordringer**
- Saksstyring, mengden dokumentbevis, sakkyndighet
- Kostnadsnivået?
- Oslo tingretts veileder 2021:
 - «Store sivile saker er saker med høy tvistesum, mange eller kompliserte tvistepunkter, stor dokumentmengde, eller en kombinasjon av disse faktorene.»

Egne «veiledere» for slike saker

- Til dels inspirert av voldgiftspraksis
- Oslo tingrett: egen gruppe for «storkravsprosess»

Oslo tingretts veileder for storkravprosess

- **Veilederens tilblivelse**

- Samarbeid med Advokatforeningen etc.

- **Utvalgte eksempler fra veilederen - tydelig inspirert av «best practice»**

- *Flere planmøter*
- *Stevning og tilsva*
 - «**Stevning og tilsva danner rammen for rettens behandling av saken.** Dokumentene etablerer sakens tvistepunkter og partenes bevisstilbud. Etterfølgende prosesshandlinger skal konsentreres om merknader til motpartens fremstilling.»
- *Avgjørelser under saksforberedelsen*
 - «**Prosessuelle krav må fremsettes så snart parten har mulighet til det.** Kravene avgjøres av retten så tidlig som mulig.»
- *Prosesskriv*
 - «Partene inngir **normalt ytterligere to prosesskriv hver** under saksforberedelsen. Prosesskrivene skal utformes i samsvar med tvisteloven § 12-2. Prosesskrivene bør konsentreres om merknader til motpartens krav, påstandsgrunnlag og bevisstilbud fremsatt i stevning og tilsva.»
- **Annet eksempel «Klarlegging av tvistepunkter»**
 - «**Retten utarbeider en sammenfatning av sakens tvistepunkter** på bakgrunn av stevning og tilsva. Sammenfatningen oversendes partene i en foreløpig versjon for at partene skal kunne gi innspill.»

Storkravprosess

En veileder utarbeidet i samarbeid med Advokatforeningen

november 2021

En felles utfordring i norske saker: Hovedforhandlingens varighet

- **Spørsmålet: Har det sklidd ut i Norge?**
- **Internasjonal voldgift**
 - Sjelden at hovedforhandlingen varer mer enn 1 uke
 - De mest etterspurte voldgiftsdommerne er ofte for belagt til å kunne sette av mange uker til en hovedforhandling
 - Selv betydelige, internasjonale saker om milliardverdier lar seg ofte behandle innenfor 5-10 rettsdager
 - Eks 1: Dansk/britisk entreprisetvist (2 rettsdager!)
 - Eks 2: Norsk/fransk oljetvist med svensk formann (2 uker)
 - Eks 3: Norsk/amerikansk skipsbyggingstvist med svensk formann (2 uker)
- **Kontrasten til Norge (voldgift og rettssaker)**
 - Vanlig med HF på 2-6 uker, og ikke helt uvanlig med 10 uker +
- **Hvorfor slike forskjeller? Tradisjonsstyrt**
 - Betydningen av de skriftlige innleggene vs. Muntlighet
 - Hovedforhandlingen: Kortere innledningsforedrag og prosedyrer
 - Hovedforhandlingen brukes primært på bevisførsel, vitner og ekspertvitner
 - «Post hearing briefs»

BAHR